

БІОГРАФІЧНІ СТУДІЇ УКРАЇНСЬКОГО КНИГОЗНАВЦЯ ЛЕВА БИКОВСЬКОГО

Розглянуто маловідомі біографічні студії Лева Биковського.

Лев Биковський увійшов в історію української культури ХХ ст. як книгознавець, бібліограф, дослідник історії української культури та науки. Його творча спадщина складається з понад 500 друкованих праць та рукописів, серед яких книгознавчі та бібліотекознавчі праці, бібліографічні посібники, мемуари, біографічні нотатки про відомих українських діячів науки та культури (понад 50 біографічних матеріалів).

Активний учасник бібліотечного руху в Україні, Чехословаччині, Польщі та США, він залишив неоціненні біографічні матеріали про діячів-книгознавців. Зокрема, про українських бібліологів 20-х років Юра Меженка [1], Дмитра Балику [2], Михайла Ясинського, Миколу Плевако [3]. Унікальні відомості про внесок українських бібліологів в організацію перших національних бібліотечно-бібліографічних установ та організацій містяться в його книзі “Замітки про книгознавство та книговживання /Зібрав та упоряд. Л. Б.-Подєбради, 1923.— 88 с.”, яка була першою спробою створення енциклопедії українського книгознавства, та в численних публікаціях про Національну бібліотеку Української держави [4].

Чи не першим серед українських науковців Лев Биковський розпочав серйозні дослідження діяльності зарубіжних книгознавців. У 30-х роках у Бюлетені Варшавської публічної бібліотеки він друкує біографічні довідки та спис основних книгознавчих праць польських, чеських та словацьких бібліотекарів та бібліографів С. Дембеґо, Л. Жівного, Е. Коутнього, Зд. Тоболка, С. Мірополка, С. Уртель-Верчинського, Й. Брауна, Й. Друца [5].

Взірцем біографічного дослідження стала власна біобібліографія Лева Биковського. Ця дивовижна праця є підсумком його життя (1895—1992 рр.). У передмові до праці він наво-

дить вислови У. Самчука та Г. Журби про необхідність написання спогадів і складання автобіографій за життя. Докладний “Життєпис” включає біографічні відомості про всі періоди життя і діяльності Л. Биковського. Особливо цінними є матеріали про співпрацю з відомими політичними діячами, діячами науки та культури як в Україні, так і поза її межами, а також зібрані відомості про їхнє життя та діяльність. Крім детальних бібліографічних відомостей про власні праці (друковані, рукописи, а також навіть назви, наведені з пам’яті), автор застосовує незвичну методику, а саме, анує свої праці за допомогою цитування передмов, вступів, змісту, уривків з листів, рецензій-відгуків на його праці. Науково-допоміжний покажчик до біобібліографії складається із іменного та географічного покажчиків, світлин із родинних альбомів та відбитків титульних сторінок найважливіших його праць. Любомир Винар визначив жанр цієї праці як “своєрідну психологічну біобібліографію”, яка дає змогу дослідникові дізнатися не лише про історичний перебіг подій та фактів із життя та творчості вченого, а вводить його в творчу лабораторію дослідника, розкриває провідні напрями його життя і творчості [6].

Свідомий українець, Л. Биковський багато зробив для розбудови української науки та культури. Віхи його життя співпали із діяльністю Петербурзької Української Громади напередодні Першої світової війни, організацією Національної бібліотеки Української держави (він був одним із 5-ти перших її бібліотекарів, 1918—1921 рр.), навчання та праця в Українській Господарській Академії (УГА, Подєбради, 1922—1928 рр.), праця у Варшавській публічній бібліотеці по її становленню, розбудові, зберіганню фондів та архіву під час Другої світової війни (1931—1944 рр.), участь в організації наукових

інституцій: Українському Науковому Товаристві, Українському Чорноморському, Суходоловому, Океанічному Інститутах (Польща); тісно співпрацював із Українською Вільною Академією наук, Інститутом Дослідів Волині (Вінніпег), Українським Історичним Товариством, Українським Технічно-Господарським Інститутом (США). І кожен із цих етапів знайшов своє відображення у біографічних студіях. Здається, Левко Биковський поставив собі мету скласти власну персоніфіковану історію українознавства. І серед перших його праць — розвідка про відомого українського мистецтвознавця Костя Широцького [7], з яким Л. Биковський співпрацював у Видавничому Товаристві “Друкар”. З часів навчання в УГА він почав досліджувати життя та діяльність Івана Шовгеніва [8], Соломона Гольдельмана [9], Володимира Тимошенка [10] та ін. Спільна праця по розбудові геополітичних проблем України з Ю. Липою [11], М. Міллером [12], С. Рудницьким [13], знайшла відображення в серії біографічних матеріалів про них. Надзвичайно цінні його біографічні розвідки американського періоду про Михайла Ветухова — біолога, генетика, громадсько-політичного діяча [14] та Василя Кузіва — піонера українського церковно-реформаційного руху в Північній Америці та Україні, засновника Українського Євангельського Об’єднання в Північній Америці, першого єпископа Української Євангельсько-Рформованої Церкви в Західній Україні [15].

Найбільш тривалий час працював Л. Биковський над дослідженням життя та діяльності Соломона Гольдельмана та Юрія Липи. Зокрема, над Липініаною Лев Биковський працював протягом останніх 50-ти років, він захоплювався Липою як політиком, науковцем, поетом. Крім загальних праць, він склав низку розвідок про окремі напрями діяльності Липи. Але Липініана чекає на своє завершення, по смерті Биковського залишилися рукописи [16]. Надзвичайно високо була оцінена громадськістю США та Ізраїлю праця Л. Биковського про свого вчителя Соломона Гольдельмана — автора ґрунтовної праці “Жидівська Автономія на Україні”. В передмові до своєї праці про С. Гольдельмана Л. Биковський зазначає: “Своєю діяльністю ще в Україні [в 1917—1918 рр. С. Г. був членом українського уряду], а тим більше на еміграції, не відходячи од української національної справи, ... засвідчив, що для нього Україна й інтереси українського народу не було чимось кон’юнктурним, переходовим, але, він почував себе зв’язаним з країною свого походження і був глибоко пере-

конаний у конечності приязні поміж жидами й українцями [18.— С. 13—14]”. Ця робота, крім ґрунтового життєпису вченого та матеріалів про його діяльність як адміністратора, історика, соціолога та педагога, містить унікальні світлини, мапи, документи та матеріали, зокрема, рукописи, ксерокси титулок основних праць С. Гольдельмана [18].

Біографічна традиція проявилася у творчості Л. Биковського дещо своєрідно: поряд із біографіями відомих постатей української історії [19], він намагався зібрати біографічні відомості про життя та діяльність найцікавіших, з його погляду, особистостей, таких, як М Свідерський — член Центральної Ради, колишній комісар України в Трапезундському районі турецької Анатолії, Іван Світ — український громадський діяч із Далекого Сходу, журналіст [20] та ін.

В дослідженнях Л. Биковський застосовував різні методологічні підходи: від біографічних нарисів, статей у біобібліографічних матеріалах, окремих нарисів у межах мемуарів та стислих біографічних довідок до власних праць. Зокрема, значний біографічний матеріал про діячів національно-визвольного руху та діячів науки й культури міститься в його науково-допоміжних матеріалах до споминів “Від Привороття до Трапезунду”, “На Кавказько-Турецькому фронті: Спомини з 1916—1918 рр.”, “Книгарні-Бібліотеки-Академія” [21].

Цінними джерелами для вивчення біографій представників української науки є також праці Л. Биковського про маловідомі українські наукові інституції [22].

Свої біографічні розвідки Л. Биковський оцінював як матеріали для науково-дослідних цілей. Він сподівався, що його скромні праці стануть основою дальших ґрунтовних дослідів учених незалежної України.

Сучасники вказували на певні недоліки в окремих біографічних дослідженнях Л. Биковського: задля оперативності у викладі матеріалів автор недостатньо глибоко опрацьовував матеріали, нехтував тривалими розшуками, наприклад, праці про Н. Королеву та відгуки про них [23].

Біографічні студії Л. Биковського були високо поціновані українською науковою та культурною громадськістю США й Канади. Головна їхня цінність — наявність унікальної фактографічної інформації про відомих осіб; в інших випадках — відомості про діячів національно-визвольного руху, які є чи не єдиним джерелом інформації про них.

1. Національна бібліотека Української держави. 1918—1921.— Берлін: Укр. книгознавство, 1922.— С. 10—11; Книгознавство // Укр. кн.— Львів, 1939.— № 1.— С. 5, 8; Книгарні-бібліотеки-академія: Спомини (1918—1922).— Мюнхен; Денвер; Дніпрова хвиля, 1971.— С. 33, 38—39, 57, 73—74, 81, 83—85, 126, 129, 132, 137.
2. *Materialy do slownika bio-bibliograficznego bibliotekarzy polskich I obcych* Dymitr Balyka // *Bibliotekarz. Biuletyn Biblioteki publicznej m. Warszawy.*— 1934/1935.— VI.— S. 127—130.
3. *Замітки про книгознавство та книгоживання / Зібрав та упоряд. Л. Б.—* Подєбради, 1923.— Розділ: “Книгознавство на Україні.”; Бібліотека Кам’янець-Подільського державного університету.— 2-ге вид.— Нью-Йорк; Вінніпег, 1949.— С. 6—8.
4. Бібліотековіана Всенародної бібліотеки України // Казакова Н. В. Левко Устимович Биковський (1895—1992): Біобібліогр. нарис.— К., 1995.— С. 31—36.
5. Книжна справа в Чехословаччині // *Бібліолог. вісті.*— 1926.— Ч. 2. (11).— С. 5—32; *Замітки про чеську бібліографію /*Передм. Л. Жівного.— Подєбради, 1927.— 81 с.; *Бібліотечна справа в Чехословаччині. 1924—1927.*— Подєбради, 1929.— 104 с.
6. У службах українській книжці: Біо-бібліографія.— [Ч. 1.] / 3 передм. Л. Винара.— Денвер, Колорадо, 1972.— 275 с., іл.— (Укр. бібліологічний Ін-т); Ч. 2. За 1972—1980 рр.— Денвер, Колорадо, 1981.— 246 с., іл.— (Укр. бібліологічний Ін-т; Ч. 7).
7. К. В. Широцький. Бібліографія праць К. В. Широцького: Спроба індивідуальної бібліографії // *Збірник Секції мистецтва Українського наукового товариства в Києві.*— К., 1921.— С. 137—144.
8. Іван Шовгенів: Бібліографічні матеріали // *Чорноморський збірник.*— Одеса [Варшава], 1943.— Кн. 3.— 8с., портр.— (Укр. Чорномор. Ін-т.; Ч. 17); Іван Опанасович Шовгенів, 1872—1943: Біо-бібліограф. матеріали.— Женева [Майнц-Кастель], 1947.— 14 с., іл.; Перший ректор УГА Іван Шовгенів: Біо-бібліографічні матеріали // *Наук. записки Українського технічно-господарського Інституту.*— Регенсбург, 1948.— Т. 1. (IV).— С. 188—192 с., іл.
9. Професор С. І. як педагог // *Бюлетень Товариства абсолювентів УГА—УТГІ.*— Дод. до 1964.— Ч. 28.— С. 3—5; ч. 29.— С. 3—5; *Єврейський педагог УГА—УТГІ //* Сучасність.— 1965.— Ч. 12.— С. 100—105; Соломон Гольдельман // *Вільна Україна: Збірник.*— Нью-Йорк, 1965.— Ч. 46.— С. 20—22; *Молодечі роки визначного діяча [С. Гольдельмана] //* Укр. самостійник.— 1965.— Ч. 100.— С. 27—31; С. І. Гольдельман як науковець // *Самостійна Україна.*— 1966.— Ч. 2.— С. 16—21; *Листування проф. С. Гольдельмана з інж. Л. Биковського (1952—1973):* Архівні матеріали / Упоряд. Л. Б.— Девер, Колорадо.— 1981.— 177 с.; Solomon I. Goldelman: A Portrait of a Politician and Educator (1885—1974). A chapter in Ukrainian and Jewish relation. By Lev Vykovsky. Ed. by Lubomir Wynar.— New York, Toronto, Munchen, 1980.— 1980.— 98 p.
10. Професор д-р Володимир Тимошенко // *Бюлетень Товариства абсолювентів УГА—УТГІ.*— 1965.— Ч. 31; *Спомини про проф. Д-ра Тимошенка //* Наук. записки УТГІ.— 1966.— Т. 9.— С. 189—210.
11. Апостол новітнього українства [Юрій Липа]//*Чорномор. збірник.*— Одеса [Майнц-Кастель]; *До проблематики життя і творчості Юрія Липи //* Юрій Липа (1900—1944). Збірник 1.— Женева [Майнц-Кастель], 1947; Юрій Липа (1900—1944) // *Свобода.*— 1950.— Ч. 303.— 20 груд.; *Спадщина про Юрія Липу //* Літ.-наук. зб.— Нью-Йорк, 1952.— Ч. 1; Юрій Липа як політик у практиці // *Нові дні.*— 1952.— Ч. 30; Юрій Іванович Липа: (Життєписні доповнення) // *Нові дні.*— 1953.— Ч. 36.; *Публіцистика Юрія Липи: Спогади, твори, завваги //* Розбудова держави.— 1955.— Ч. 1 (16); Ч. 2; Юрій Іванович Липа, 1900—1944: Спроба життєпису // *Український історик.*— 1964.— Ч. 2—3, 4. 1965.— Ч. 1—2.
12. Михайло Олександрович Міллер (1883—1968) // *Український історик.*— 1968.— Ч. 1—4.— С. 105—118; *Окрем. відбитка.*— 16 с.— (Укр. Історичне Товариство. Серія “Українські вчені”, Ч. 1).
13. Пам’яті Степана Рудницького // *Краків. Вісті.*— 1943.— Ч. 111; *Степан Рудницький: Біо-бібліограф. Матеріали //* Передмова до кн.: Рудницький С. Українська справа зі становища політичної географії.— 2-ге вид. з передмовою Л. Биковського.— Одеса [Варшава], 1943.— (Укр. Чорномор. Ін-т. Ч. 18); *Пам’яті Степана Рудницького //* Сучасне життя.— 1956.— Ч. 1.— С. 25—29; Ч. 2.— С. 26—30.
14. *Вшановано пам’ять проф. М. Ветухова //* Свобода.— 1959.— Ч. 204.— 22 жовт.; Михайло Олексійович Ветухів, 1902—1959 // *Новий літопис.*— 1964.— Ч. 11.— С. 21—32; Михайло Олексійович Ветухів, 1902—1959.— Вінніпег; Денвер, 1964.— 32 с.
15. Василь Кузів [(1887—1958)]: 3 нагоди його 60-ліття.— 2-ге вид. 3 передм. Л. Биковського.— Майнц-Кастель, 1948.— 12 с. іл.; Василь Кузів. 1887—1958. Його життя та діяльність.— Вінніпег; Мюнхен; Детройт, 1966.— 106 с.; Василь Кузів і Михайло Грушевський: Взаємовідносини, 1921—1927.— Вінніпег, Канада-Детройт, 1968.— 19 с., іл.; Василь Кузів [(1887—1958)]: 3 нагоди його 60-ліття // *Всеукраїнський громадський релігійний зб.*— Майнц-Кастель, 1948.— Кн. 2.— С. 3—5.
16. Матеріали до опрацювання біо-бібліографії Юрія Липи (1900—1944).— Денвер, Колорадо, 1977.— 281 с., іл.— Машинопис.
17. Соломон Ізраїльович Гольдельман. 1885—1974: Біо-бібліографічні матеріали.— Денвер; Єрусалим, 1976.— 293 с., іл.;
18. Академік А. Кримський: Доповідь на Укр. наук. з’їзді в Нью-Йорку 27 груд. 1953 р. // *Нові дні.*— 1954.— Ч. 51.— Квіт. С. 16—19; *Наукові праці д-ра В. Кубійовича: (Бібліограф. інформація) //* Краків. Вісті.— 1943.— Ч. 207.— 18 верес.; Володимир Варлаамович Міяковський: (Спомини) // *Укр. голос.*— 1972.— Ч. 27.— 5 лип. С. 10; *Мої зустрічі з В. В. Міяковським (Спогад) //* Нові дні.— 1972.— Ч. 270—271.— С. 17—18; В. Міяковський: Згадки про вчителя.— 39 с.— Машинопис.
19. Свідерський Микола Олексійович // *Літопис Волині.*— 1964.— Ч. 7.— С. 42—46; (Визначні особи Волинської Землі. 3 матеріалів до Енциклопедії Українознавства); *Іван Світ: Біобібліогр. матеріали.*— Нью-Йорк, 1951.— 19 с.; Юрій Космич Глушко-Мова // *Нові дні.*— 1952.— Ч. 32.— Глушко Юрій — псевдонім “Мова” (1882 р. нар.), один із організаторів українського культурно-національного життя на Далекому Сході. Павло Федорович Височанський: *Життя та діяльність //* Визвольний шлях.— 1966.— Кн. 12.— С. 1380—1389. *Життєвий шлях проф. Євгена Грицака: Бібліограф. нотатки //* Український історик.— 1969.— Ч. 1—3.— С. 168; *Життєвий шлях Юрія Пилиповича Тищенка //* Канадський Фармер.— 1954.— Ч. 801.— С. 4.; Агапій Гончаренко // *Народ. Воля.*— 1956.— Ч. 31.— 16 серп.
20. *На Кавказько-Турецькому фронті: Спомини з 1916—1918 рр.*— Вінніпег-Денвер, 1968.— 152 с., іл.— (Волиніана.); *Від Приворотта до Трапезунду: Спомини (1895—1918).*— Мюнхен-Денвер, 1969.— 133 с.— (УІТ. Серія “Мемуаристика”; Ч. 1.); *Ваймарські часи: Спомини /* Передм. Ю. Лавриненка та обкл. мистця Ю. Сластьона.— Денвер, Колорадо, 1970.— 52 с., іл.
21. Шестиліття діяльності Укр. Суходолового, Морського, Океанічного інститутів // *Чорноморський збірник.*— 1946.— Кн. 9.— Женева [Майнц-Кастель].— 7 с.; *Українсь-*

кий Науковий Інститут Книгознавства: Інформація.— Подєбради, 1925.— 47 с.; Кабінет народного господарства та економічний семінар Української Господарської Академії в ЧСР // Господарські нариси під ред. проф. В. Тимошенка і С. Гольдельмана. Видання кабінету народного господарства. 36. 1.— Подєбради, 1926.— С. 1—22; Двадцять літ науково-організаційних зусиль на Заході ЗСА: (Денверська група УВАН у США. 1954—1974). Звідомлення.— Денвер, Колорадо, 1974.— 80 с., іл.;

22. Понтійська Амазонка [Наталена Королева]: Інформ. ст. // Чорномор. 36.— Одеса, [Герсфельд у Німеччині].— 1945.— Кн. 6.— С. 30—33. (Укр. Чорномор. Ін-т.; Ч. 28.); Понтійська Амазонка [Наталена Королева] // Свобода.— 1951.— Ч. 50.— 2 берез.; Наталена Королева (від 1888 до 1953) // Визвольний шлях.— 1958.— Кн. 2.— С. 185—192; Кн. 3.— С. 294—303. Відгуки: У службах українській книжці: Біобібліографія.— [Ч. 1.] / Упоряд. Л. Винар, Д. Ісаєвич.— Львів; Нью-Йорк, 1997.— С. 110—111.

Kazakova N. V.

BIOGRAPHICAL STUDIES OF LEV BYKOVSKY

The little known biographical studies of Lev Bykovsky are studied.